

## **НАЦІОНАЛЬНИЙ КОД: ВІД ФОЛЬКЛОРУ ДО ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ (НА МАТЕРІАЛІ КАЗОК БОГДАНА ЛЕПКОГО)**

**Алла Мартинець**

**Кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра світової літератури  
і порівняльного літературознавства, ДВНЗ «Прикарпатський  
національний університет імені Василя Стефаника» (УКРАЇНА)**

### **ABSTRACT**

The article deals with the fairy-tales by Bogdan Lepky from the point of view of representing in them the elements of the national code, fixed in the folklore texts. Our attention is focused on such tales of the Ukrainian author as „About the grandfather, woman and Lame duck”, „On the evil stepmother, orphan Katrusia, black pussy, twelve robbers and a prince of a fairy tale”. The methodological basis was provided by the generalization of the materials having been made on the research of the Ukrainian folk tale, the national identity as well as the creativity of Bogdan Lepky. The creation of artistic reality by the Ukrainian author involves an attempt to attract the attention of small and adult readers to their roots, to the origins of spiritual sources, concentrated in folklore texts, as well as the need to understand others not as worse, but possible to conduct dialogue and be enriched through it. The aim of this study is to investigate the national codes of fairy-tales of Lepky, in which the specific features of Ukrainian identity are concentrated. The article is of interest to allow us to form a world-view position based on our own Ukrainian identity, to penetrate into the depths of the Ukrainian culture, which takes its origins in the distant past, in order to understand oneself through others. The article is of great help to revive the work of the writer, whose name during the years of Soviet totalitarianism was silenced.

Key words: folklore, folk tale, literary fairy tale, hero, consciousness, national code, identity.

У статті зроблено спробу проаналізувати казкові твори Богдана Лепкого з точки зору відтворення у них елементів національного коду, зафіксованого у фольклорних текстах. Увагу зосереджено на казках українського автора «Про діда, бабу і Кривеньку качечку», «Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки». Теоретичні узагальнення зроблено на основі досліджень про українську народну казку, національну ідентичність та творчість митця. Створення художньої реальності українським автором пов'язане із намаганням привернути увагу малих і дорослих читачів до свого коріння, до витоків духовних джерел, зосереджених у фольклорних текстах, до усвідомлення власної ідентичності через розуміння окремих елементів національних кодів, а також необхідності розуміння інших не як гірших, але можливих вести діалог і збагачуватись через нього. Аналіз творів Б. Лепкого дозволяє формувати світоглядну позицію, побудовану на власне українській ідентичності, привертати увагу до української культури, яка бере свої початки у далекому минулому, зрозуміти себе через інших /інше.

Ключові слова: фольклор, народна казка, літературна казка, герой, свідомість, національний код, ідентичність.

W artykule została podjęta próba analizy utworu bajkowe Bohdana Łepkiego od strony otwarzania w nich elementów kodu narodowego utrwalonego w tekstach folklorystycznych. Uwaga autora została skupiona na bajkach „O dziadku, babci i Krzywiuteńkiej kaczuszcze”, „O złej macosze, sierotce Kasi, czarnej kotce, dwunastu rabusiach i księciu z bajki”. Teoretyczne uogólnienia są dokonane na podstawie badań nad ludowymi bajkami ukraińskimi, tożsamością narodową i twórczością artystyczną. Analiza utworów Łepkiego pozwala na odtworzenie postawy światopoglądowej, opartej na ściśle ukraińskiej tożsamości, skupienie uwagi na kulturze ukraińskiej pochodzącej z odległej przeszłości w celu zrozumienia siebie poprzez inne / innych.

Słowa kluczowe: folklor, bajka ludowa, bajka literacka, bohater, świadomość, kod narodowy, tożsamość.

Богдан Лепкий –майстер слова, який усе своє життя присвятив служінню своєму народу та своїй країні. І зовсім неважливо, де, в силу соціально-політичних обставин, він перебував, його творчий погляд ні на мить не покидав землю, яка його народила і благословила на життя. Думки Лепкого, закарбовані у слові, служили і служать ідеї відродження, утвердження та самозбереження української нації. Зовсім не випадково про нього у газеті «Свобода» було написано: «Це Богдан Лепкий приходив кожного року зі своїми щедрівками і Великодніми віршами про коляду і колядників, про Святвечір на Україні, про Великодні дзвони і гагілки. Це Богдан Лепкий промовляв зі сторінок газет, журналів, збірників, антологій образами і спогадами про далекий рідний край з хрестами, смутком і сльозами, із закликами не втрачати віри. Стояти твердо, як скеля, боротися за те, щоб воскресла, встала Україна. Це Богдан Лепкий своїми повістями й оповіданнями зачаровував, утверджував славу могутньої козацької України і її гетьманів» [2].

Творчість Б. Лепкого стала об'єктом дослідження багатьох критиків ще за життя автора, продовжує цікавити літературознавців сьогодні. Попри це, досі відсутній всебічний аналіз його доробку. Працюючи над повістю, романом, віршем письменник вибирає ще один різновид — казку, який мав привернути увагу «малих і великих дітей», маючи на увазі дітей і дорослих. Вони на тверде переконання автора, мали б вчитися жити правильно та розділяти справжні і штучні цінності. Художник слова обрав форму казки не випадково. Тверде переконання у тому, що казки мають повчальний характер і у них завжди зрозуміло, що таке добро, а що — зло, правда і справедливість неодмінно перемагає, зосередило увагу митця саме на казці. Окрім того, читаючи/переазуючи казку людина може побачити себе ніби збоку, чужими очима, що допомагає у виборі поведінкової моделі.

З цього приводу вважаємо за доцільне зупинитися на міркуваннях Н. Копистянської, яка досліджуючи жанрову своєрідність казки як літературного твору, зазначає, що літературна казка розвивається у трьох напрямках:

- казка для дітей, яка зберігає найбільш дієвий зв'язок із фольклорними мотивами, а тому і з казковим сюжетним хронотипом;
- казка, яка має подвійного адресата — дітей і дорослих;
- казка призначена лишень для дорослих [6, с. 86].

Казки Богдана Лепкого представляють усі три групи, описані дослідницею.

Намагаючись передати майбутньому поколінню націєтворчі цінності, Б.Ленкий віднаходить філософські світовідчуття у фольклорі, переосмислює традиційні мотиви та образи. Мета наукової розвідки полягає у намаганні простежити прояви елементів національного коду зафіксованого у фольклорному тексті на прикладі літературного твору через призму казкових текстів Б. Лепкого.

Творчість українського автора досліджували М. Дубина, Т. Литвиненко, М. Ільницький, Ф. Погребенник, М. Ткачук, Н. Шумило та аналізу піднятої нами проблеми увага приділялася тільки дотично. До малодослідженого доробку Б. С. Лепкого належать казки, якими у 30-ті роки минулого століття захоплювалися маленькі читачі не тільки на землях України, але і за її межами. Сьогодні казки Б. Лепкого отримали нових акцентів у прочитанні («Мишка»), а відтак мають право на нові дослідження. Це і послужило підставою звернутися до проблеми національної ідентичності через тексти казковий спадщини Б. Лепкого.

Зростаючи у інтелегентній сім'ї Богдан Сильвестрович з дитинства проймався увагою та любов'ю до селянського оточення, увібрав у свою дитячу душу народні звичаї, обряди, болі і радощі оточуючих. Згодом саме вони стануть основою його світоглядних позицій та живитимуть його творчість, як невичерпне джерело.

Б. Лепкий хотів бачити молоде покоління українців фізично і морально здоровою нацією, спроможною зберігати національний дух та свідомість. Він усвідомлював, що майбутнє розпочинається з дитинства. Добре розуміючи душу дитини, прагне укріпити її у пізнанні добра і зла, правди і брехні, справедливості і обману, намагається прищепити юним пошану до праці, повагу до старших, толерантність у ставленні до оточуючих, любов до рідної землі, укріпити дух, заклавши усі ці складники у дитячі твори — казки. Саме тому за основу своїх творів бере добре знані народні сюжети.

Народні казки на думку багатьох дослідників та авторів склалися таким чином, щоб донести до слухача/читача певну ідею, закладену у сюжеті, народну мудрість, основу на багатовіковому досвіді, закріплену у слові фольклорного тексту. В українській культурі, як і у культурах інших народів світу існують поняття, які залишаються поза модами і тенденціями. До їхнього числа, на нашу думку, належать одиниці, які представляють коди національної картина світу. Саме вони генерують іманентні риси окремої нації, закарбовуючи їх у сталу цілісність, прийняту називати національними кодами. З цього приводу І. Швед цитує міркування Леві-Строса: «... Сукупність прийнятих у певній культурі кодів у зв'язку з її уявленнями про простір і час складає так звану модель світу цієї культури» [16, с. 49].

Спробуємо розглянути українську народну казку про Кривеньку Качечку саме з цієї позиції. Її сюжет добре відомий як читачам, так і науковцям. Історія бездітних діда та баби, які врятували з пастки качечку була б не такою цікавою, якби не розгорталася навколо часто використовуваної у фольклорній традиції — теми табу. Через надмірну цікавість, а відтак порушення угоди, дівчина-качечка назавжди покидає людську оселю, а дід з бабою знову залишаються самі [7]. Та за простеньким сюжетом та нескладною образною системою цієї історії приховується величезна інформація, яка формувалася впродовж століть, вибираючи у себе досвід багатьох поколінь. Двом стареньким самотнім бабі і дідові у лісі мав зустрітися не кіт, не собака, а саме птах. Беручи до уваги інформацію, розміщену на сторінках «Енциклопедичного словника символів культури Укра»

їни» він «у фольклорі символізує піклування» [3, с. 672]. У енциклопедичному словнику «Про Україну : скарбниця українського народу» значиться: світогляд українців базується на особливому розумінні та поєднанні живих істот та неживих явищ і предметів. До прикладу, качка пов'язана із трьома стихіями — водою, землею, повітрям. Уміючи ходити, літати та плавати, вона легко пересувається усіма сферами світобудови : верхньою (небесне царство), середньою (світ людей) і нижньою (потойбічний світ) [15].

Синтезуючи результати аналізу народної казки «Кривенька качечка» зосереджуємо увагу на двох мотивах:

- дід і баба знаходять у лісі «кривеньку» качечку;
- полишаючи свій новий дім, героїня починає прясти, вбирається

в пір'ячко і відлітає з качиним табунцем.

Укладачі видання «Про Україну: скарбниця українського народу» акцентують увагу на наявності хтонічних зв'язків образу та мотивів. «По-перше, саме вхід до царства померлих міститься десь у лісі. По-друге, накульгування на одну чи обидві ноги є ознакою істот потойбічних... По-третє, Кривенька Качечка пряде пряжу, багата семантика якої вказує і на зв'язок неба із землею, і землі з потойбіччям. Причетний образ дівчини-качки й до культу предків, адже саме душі померлих родичів стають птахами. Добре пошановані, вони допомагають живим, а невдячних покидають: «Я до віку жила б у вас, якби ви не спалили мого гніздечка та не підглядали за мною, а тепер, — каже, — не хочу!». І, зрештою, заборона підглядання ще раз засвідчує хтонічність образу Кривенької Качечки: живим не можна було бачити нічого потойбічного (заборона озиратися, «провівши» русалок або повертаючись із Купала)» [15].

Метаморфоза «дівчина-качка» характерна для багатьох українських казкових сюжетів. Найчастіше такі перетворення пов'язані з водою. У історії про Кривеньку Качечку інше оточення — ліс. Покидаючи його, героїня ніби переходить у *інший психологічний та соціальний стан* (село, хата людей); набуває *іншого статусу*: від пораненої пташки до дівчини-каліки; стає членом *іншого роду* : пташина зграя — людська сім'я. Опинившись у нехарактерному для неї (пташки) світі, вона залишає за собою можливість долати межу поміж світами (залишитись/полетіти), те чим наділила її світоглядна сутність може бути «своїм», знайомим, звичним, рідним або тим, що ще не до кінця зрозуміло, є невідомим, а відтак ворожим.

Якщо спиратися на таку інформацію, то вибір качки-перевертня (дівчина) на роль головного героя народного твору зовсім не випадковий. Вона постає птахом-деміургом, який проектує новий світ, покращуючи реальність у якій опинилась. Качка-дівчина зустрічається двом старим самотнім людям і в силу обставин стає членом їхньої сім'ї, т. т. творить новий світ з новими порядками (і поприбирає, і води наносить, і їсти зварить), піклується про нікому непотрібних людей.

Допускаємо, що Б. Лепкий був знайомий з такою інформацією, а відтак і з символічним наповненням образу казки в українському розумінні світу, що і зумовило його вибір: звернутися до української народної казки у творенні нового авторського тексту. Він запропорнував оригінальну версію казкових мотивів та образів, трансформуючи народну казку у твір поетичний, авторський. «Вирішивши на фольклорно-літературній традиції, Лепкий не протиставився їй, а скоріше синтезував із модерними здобутками як митець новочасний, європейського типу», — зазначає Ф. Погребенник [14]. Одним із таких творів стала казка

«Про діда, бабу і Кривеньку Качечку». І це проглядається уже у зачині, який є не класичним. Автор ніби жартуючи і заграючи із читачем, дає йому можливість пригадати уже відомі казки, (наприклад, «Казку про Курочку Рябу») і тільки після цього вводить у новий текст, із зачину характеризуючи головних героїв : діда та бабу. У іншому тексті «Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки» він використовує класичний зачин, повторюючи у ньому творення народної казки. У цьому тексті одним із сюжетотворчих образів є Кіт. На відміну від Качки цю істоту відносять до універсальних символів. У «Енциклопедичному словникові символів культури України» зазначено, що він може бути і добрим духом житла і посланцем зла; охороняти дитину і виконувати доручення відьми; користуючись темрявою, може ловити мишей і чинити шкоду; в загальному, приносить у дім спокій і сварки [3]. Ніби potwierджуючи це цитата із казки українського автора : «... *А не було душі живої там, Лишень огонь на огнищу горить, Біля огня велика кітка спить, Як угольчорна, очі — як свічки, І вусики торчать, як шпильочки*» [8, с. 28]. Саме кішка є охоронцем дому, матеріалізованим духом житла, який оберігає, зустрічає і наставляє тих, хто до нього заходить.

Якщо заглянути у слов'янську міфологію, то стає зрозуміло, що кішка є супутницею богині Прії. Вона наділена тонкою інтуїцією. У джерелі «Міфи та легенди України» зазначається, що ця тварина перебуває на межі двох світів Яви і Нави. Тому її, як нічну тварину ваажають помічницею відьом. Вірять, що кішка може бачити невидимі людям світи : світ духів, привідів, потойбічного світу, т.зв. «четвертий вимір» тощо [10]. Остання фраза інформації закладена і у образ кішки, створений Б. Лепким. Кішка знає те, що станеться. Вона робить розпорядження, формуючи майбутнє Катрусі : «*Дівко, встань! Докинь до ватри дров, щоб була грань, Постає окріп і тісто розмачай, В коморі сало є, візьми й покрай!*» [8, с. 29]. Кішка підштовхує героїв у прийнятті рішень, адже знає наперед їхню долю, їй відомо те, що інші знати не можуть: «*Не лий сліз надармо, Вір слову мойому: Все зложиться гарно. Будеш ти щаслива, Будеш ти багата. Чекає на тебе За кривду заплава*» [8, с. 33]; «*А кіт кудись веде його, Біжить зарослим стежками До зачарованої брами*» [8, с. 44]. Кішка у творі стає провідницею героїні, яка «*Така-то гарна, Та така вродлива, Що ні описати, Ані змалювати*» [8, с. 25].

У дослідженні Л. Мушкетник, яка досліджує українські чапівні казки значиться: «...порівняння як художній засіб широко вживається в казках і має певну національно-культурну специфіку. Найбільш розповсюдженим у мові казок є тип порівняння, в основі якого лежить зіставлення з тваринами чи рослинами. Далі йдуть порівняння з предметами і речами об'єктивної дійсності: став блідий, як стіна тощо. Інший тип порівнянь — це порівняння з явищами природи: сумний, як тритижнева сльота, очі як зірки, дівчина як сонце та ін. Дівчина в казках описується з ніжністю, часто вживаються пестливі та зменшувальні слова» [11, с. 688]. У казці «Про діда, бабу і Кривеньку Качечку» Б. Лепкий образ головної героїні творить за допомогою саме таких порівнянь : «*Гарна така як пава*» [8, с. 16].

Як і у класичній народній казці у творі Лепкого зберігається тяжіння до матерізми. Ця традиція брала початок із прадавніх часів і тривала до козацької доби. У казках вона утверджувалася чеснотами, якими наділяли головних героїв. Лепкий переносить цю якість у свій твір, передаючи таким чином досвід пращурів новому поколінню українців. Його Кривенька Качечка, хоч і припадає

на ніжку, т.т. має зовнішні фізичні вади : *«Лиш на одну ніжку кулява»* [8, с. 16], описується з неймовірною ніжністю (наскільки це дозволяє робити жанр казки): *«Виходить дівчина, як пава, Синьоока, Кучерява, Хоч малюй, Хоч цілуй,...»* [8, с. 16]. Вона працює, вміє створювати домашній затишок, порається на кухні представляючи типовий для української культури образ берегині, для якої сенс життя складає усе, що пов'язане з родинним затишком. Ніжність у зображенні Катрусі, героїні іншої казки, автор передає через її ніжне спогади про покійну матусю : *«... І покинула рідні пороги : Цей садок і огорог з квітками, де так добре їй було за мами, За матусі рідної, за неньки, А тепер? — Ох, світоньку гіренький! Лиш сплакнула й ручкою махнула І пішла, мов тут вона й не була »* [8, с. 25]. Сирітство, коли дитина залишається одна на світі чи з батьком, який піддається впливу нової дружини є великим нещастям у казковому творі. Так, у історії про Катрусю йдеться про те, як мачуха кричала, лаяла і била падчерку : *«А як Катруся в пасмі лік згубила, То вона її лаяла і била, Аж тріски летіли з мотовила»* [8, с. 25]. Така поведінкова модель є своєрідним кодом, про який теж необхідно пам'ятати.

Відповідним опису характеру та поведінки є і вбрання героїнь. Творячи портретну характеристику через одяг Кривенької Качечки Б. Лепкий зупинився тільки на червоному кольорі: *«Побігла до криниці У червчатій [червоній] спідниці»* [8, с. 16], *«Сдить собі в сап'янцях, Як панна»* [8, с. 19]. Чому ж саме червоний? Дослідження символіки кольорів дозволяє зробити узагальнення: червоний пердає активність, впевненість у своїх силах, прагнення пронизати, перетворити і підкорити. У цьому кольорі представлено всі сторони життя, значиться в статті «Значення кольорів». З одного боку — повнота життя, свобода та енергія, з іншого — ворожнеча, помста та агресивність. З одного боку це символ любові, а з іншого — страждань [4]. У казці автор поєднуючи червоний колір (одяг) з синім (колір очей), об'єднує загострене бажання і ніжне задоволення створюючи чуттєву гармонію, характерну для свідомості українця. «Описи зовнішності героїні служать підкресленню привабливості жіночого начала, поетизації жіночності, передачі крайнього ступеня емоційного впливу», зазначає Л Мушкетик [11, с. 689]. У казці «Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки» дещо інші акценти. Розбійники обіцяють свою гостю *«В срібло-золото убирати»* [8, с. 32], бо тільки такі прикраси можуть відповідати красі та духовності дівчини, яка завітала на світло їхнього помешкання. У словникові символів на потвердження цього значиться: «В українському фольклорі золото — не тільки символ багатства (і не завжди в позитивному плані), але й символ жіночої краси» [3, с. 229].

Неможемо не зупинитися на ще одній цитаті з казки Б. Лепкого «Про діда, бабу і Кривеньку Качечку», оскільки вона наділена глибоким змістом на рівні підсвідомого і виконує функції передачі досвіду минулих поколінь. *«Взяла кужіль, всміхнулася, Прибралася, вдягнулася Від голови аж до ніг, Сіла собі на поріг І пряде»* [8, с. 19]. Хочемо звернути увагу на слова «поріг» та «пряде». У символічних значеннях поріг пов'язують з початком та кінцем. У «Енциклопедичному словнику символів культури України» значиться : поріг символізує «місце перебування душ предків рідної домівки; зустрічі та розлуки; надії; оберіг» [3, с. 632]. І далі : «Сакралізація порога пов'язана з тим часом, коли під ним хоронили покійників. Наші пращури вірили, що під порогом живуть «духи», домові... У фольклорі, літературі поріг символізує батьківщину, зустріч і водночас розлуку, надію на щасливе життя» [3, с. 632]. Ці значення на рівні коду

поглиблюються у казці Б. Лепкого дією Кривенької Качечки : «*І пряде*», т.т. пряде нитку життя, зв'язуючи минуле та теперішнє у цілісність. За цією роботою Кривенька Качечка нагадує давньослов'янську богиню Мокошу, яка протегувала жіночі ремесла прядіння та ткацтво. І логічним проглядається зв'язок прядіння із символікою життя і смерті, з виходом в інший світ, що врешті-решт і стається : «... *Знялася й полетіла за стадом Так радо, радо, радо*» [8, с. 22]. Стосовно українок В. Балущок називав обрядовими уміння варити різні страви, зокрема кашу, виконувати таку жіночу роботу, як прядіння, шитво, вишивання, плетіння тощо [1]. «Казка відтінює у жінках такі достоїнства, як фізична і моральна краса, вірність обов'язку, цілісність, рішучість, самовіддача. Це — роботящі, енергійні, сильні життєдіяльні натури, що можуть постояти за себе, перебороти будь-які перепони на шляху до осо бистого щастя», — писав М. Новиков [17, с. 132].

Є у казках Б. Лепкого і негативні жіночі персонажі. У казці про пригоди сирітки Катрусі це мачуха. Створюючи цей образ письменник втілює у ній гірші людські риси: у неї підла, підступна, жадібна душа. Прийшовши до падчерки, мачуха свою сутність приховує під личиною доброти, обманює Катрусю, звертаючись до неї улесливими словами, що потверджує її підступність, лицемірство, брехливість. Коментуючи аналогічну ситуацію Л. Мушкетик зазначає : «Такий персонаж є насамперед підлим і агресивним, ненависним. Часто причиною злості і ненависті може бути заздрість — характерна людська риса, яка в казці стає причиною багатьох негідних вчинків й може набирати різних форм — від заздрості на матеріальні статки — «чуже добро, як голодному страва — не втерпиш» — до заздрощів на красу, розум, вміння тощо» [11, с. 693]. Б. Лепкий не вигадує нічого нового, він переносить уже сформовані риси й закріплені в українських народних казках у свій текст, ніби ретранслюючи народну мудрість давніх часів на свідомість сучасного читача.

Проведена розвідка дає підстави прийти наступних висновків. Творчість Б. Лепкого надзвичайно цікава і багатогранна і потребує нових аналізів, які б дозволяли оцінити творчий доробок митця у площині сучасних наукових інтересів; аналіз казок українського письменника і співставлення їх

з фольклорними творами дозволили виділити спільності на рівні окремих елементів, які є вкрай важливими для розуміння того, ким ми є і що вирізняє українця на тлі інших національностей. До них ми віднесли б працьовитість, культ предків, пам'ять про родинні зв'язки, тяжіння до материзми у побудові сімейних стосунків тощо. Разом з тим вважаємо, що дослідження елементів національних кодів зафіксованих у фольклорних текстах через призму творчості в цілому та казок зокрема Б. Лепкого, потребує додаткових різнохарактерних досліджень.

Створення художньої реальності українським автором пов'язане із намаганням привернути увагу малих і дорослих читачів до свого коріння, до витоків духовних джерел, зосереджених у фольклорних текстах, до усвідомлення власної ідентичності через розуміння окремих елементів національних кодів, а також необхідності розуміння інших не як гірших, але можливих вести діалог і збагачуватись через нього. Аналіз казок Б. Лепкого дозволяє формувати світоглядну позицію, побудовану на власне українській ідентичності, привертати увагу до української культури, яка бере свої початки у далекому минулому, зрозуміти себе через неї.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Балушок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян / В. Балушок. — Львів ; Нью-Йорк, 1998. — 216 с.
2. **Дізнайтесь більше про письменника** // Стаття Богдан Лепкий матеріали для вивчення творчості в 7 класі. — [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrlit.net/article1/1313.html>
3. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. — 5-е вид. — Корсунь -Шевченківський: ФОП Гавришенко В.М., 2015. — 912 с.
4. Значення кольорів [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://procikave.com/znachennya-koloriv.html>
5. Ізмайлова В. 10 фактів, які ви не знали про українські казки / В. Ізмайлова // «Українська правда» 19 травня 2016 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/05/19/212506/>
6. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства / Н. Копистянська. — Львів : ПАІС, 2005. — 367с
7. Кривенька качечка. Українська народна казка. — [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/kazky/470-kryvenka-kachechka>
8. Лепкий Б. Казки / Б. Лепкий [Упорядкування, передмова та примітка Ф. Погребенника] / К.: «Веселка», 1991. — 94с.
9. Лепкий Б. Мишка / Б. Лепкий. — [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dovidka.biz.ua/bogdan-lepkiy-mishka-povnistyu/>
10. *Міфи та легенди України. Кіт, собака, кінь.* — [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.skarby.org.ua/mify-ta-lehenty-ukrajiny-kit-sobaka-kin/>
11. Мушкетик Л. Жіночі персонажі української чарівної казки / Л. Мушкетик. // Народознавчі зошити. № 3 (129), 2016 . С.686-695
12. Новиков Н.В. Образы восточнославянской народной сказки / Н.В.Новиков. — Ленинград : Наука, 1974.— 355 с.
13. Погребенник В. Художній світ негромадської лірики Богдана Лепкого / В. Погребенник. — [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrlit.net/article1/1313.html>
14. Погребенник Ф. П. Лепкий Богдан Сильвестрович // Українська літературна енциклопедія: У 5 т. — К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. — Т. 3. — С. 161–163.
15. Про Україну. Скарбниця українського народу. Світогляд. Міфологія. —[Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://about-ukraine.com/kachka/>
16. Швед І. Коди й архаїчна міфопоетична модель світу слов'ян / І.Швед // Міфологія і фольклор : загальноукраїнський науково-освітній журнал. №1. — С. 47-53